DE CHINEESCHE NAAM TS'E-TS'UN VOOR GRĚSIK.

DOOR G. P. ROUFFAER.

Zooals Ma Hoean in zijn Ying-yai Shêng-lan van 1416 — zie Groeneveldt's „Notes on the Malay Archipelago and Malacca“, Verh. Bat. Gen. XXXIX, 1^e Stuk, 1876 — duidelijk zegt, was de Chineesche naam Ts'e-ts'un = het Jav. Gĕrsik, Grĕsik, Grissee. Hij deelt toch mede:

„Going eastward from Tuban for about half a day, one comes to Ts'e-ts'un, of which the native name is Gersik [Kĕ-r-sih]“. L. c. p. 47.

Zooals Groeneveldt in de bijbehorende noot 3 opmerkte: „The former name is Chinese, meaning the Dung-village“. Of, zooals hij mij mondeling nader mededeelde, beteekent Ts'e-ts'un in rond-Hollandsch letterlijk: Kakhuis-dorp; van *ts'e* = kakhuis, *ts'oen* = dorp.

Vanwaar deze allerwonderlijkste naam?

In mijn „Oudste Ontdekkings-tochten tot 1497“ (Encycl. v. N. I., IV, 1904, p. 385, 2^e kol. noot 1) waagde ik tot verklaring de onderstelling: „dat oud-Grĕsik in den aanvang een visschersdorp, op palen gebouwd, was“. Wie zich zoo'n Maleisch-Javaansch zeedorp op palen voorstelt, zou zich kunnen voorstellen dat de Chineezzen bij hun eerste komen aldaar, en bij het zien wat ze daar al zoo in het water zagen vallen, een dergelijken schimpnaam uitdachten!

De zaak is echter veel eenvoudiger, veel interessanter tevens.

De bekende Krāmā-naam voor Grĕsik is Tanḍĕs. Dit is zeer begrijpelijk. Jav. *garĕsik*, *gĕrĕsik* beteekent „fijn grint, krakend zand“, zooals blijkt uit het Mal. *karsik* = „grint, grof zand“, Mal. *gĕrĕsik* = „knetteren, kraken“, en Mal. *gĕrĕsak* = „knarsen“. Maar Jav. *tandĕs* — zie het Jav.-Ned. Wdb. Roorda-Vreede, 4^{en} druk, 1901, I, p. 617 — beteekent „vaste bodem, harde grond“. Naar zuivere Krāmā-toepassing was dus de eene Jav. naam een aequivalent voor den anderen.

Maar... het Maleische *tandas* beteekent Sekreet, Drekput!
Wat was dus de zaak?

Bij het komen der Chineezten te GrĚsik, vóór 1400 A°. D. in elk geval, hoorden zij ook reeds den Jav. Krāmā-vorm *Tañḍēs* daarvoor bezigen. Zij echter, die de beteekenis van dit woord wel leerden kennen in het Maleisch, maar den Jav. zin niet begrepen, hielden nu dezen tweeden naam vast en vertaalden hem letterlijk in het Chineesch, tot *ts'e* = Kakhuis.

Vandaar dan hun Kĕ-r-sih = Tandas = Ts'e-ts'oen = "Kakhuisdorp" in 1416 bij Ma Hoean!

Dat Jav. *tanḍēs* en Mal. *tandas* met elkaar in rechtstreeksch verband staan, blijkt uit de verdere beteekenissen van Jav. *tanḍēs*, o.a. "monding of uitwatering van een rivier", en *nandēs* = "tot den bodem toe uitputten, doorgronden". Het zou dus best kunnen wezen dat *Tañḍēs* daarom als andere, figuratieve naam voor GrĚsik dienst deed vóór 1400 A°. D., omdat toen de Solo-rivier — verg. het in het Jav. Wdb. l. c. door Rhemrev reeds opgemerkte — daar uitwaterde in zee. Jav. *Tañḍēs* zou dan ten rechte beteekenen: "Cloaca maxima" van de Bĕngawan! Men ziet, hoe dit begrip in het Maleische dan weer onmerkbaar overgaat.

Maar óók blijkt hieruit, dat de Krāmā-vorm *Tañḍēs* voor GrĚsik reeds Madjapahit-Javaansch is, van vóór 1400 A°. D. dateerend; men verg. hierbij Van der Tuuk's Kawi-Balinesesch-Nederl. Wdb., II, 1899, p. 574, i. v., waar Middeldjavaansch *tanḍēs* voorkomt in den zin van *tlah*, dus: òp; afgedaan; uiterst. Evenzeer blijkt, dat de voorstelling van Ma Hoean omtrent de stichting dezer stad: "Originally this place was a barren seashore, but Chinese who came to this country established themselves there" (Groeneveldt, op. cit. p. 47—48) wel een beetje geflatteerd moet heeten.

Het is toch niet aannemelijk dat een plaats die de Monding, het "Muiden", heette van de Bĕngawan ("dĕn Stroom") in 1400 A°. D., en welke reeds *daardoor* in dien tijd er twee namen op na hield, GrĚsik en *Tañḍēs*, pas "gesticht" zou zijn geworden door vreemdelingen, door Chineezten; te minder, nu dezen blijkens hun vertaling Ts'e-ts'oen dien naam *Tañḍēs* zóózeer hebben misverstaan.